

PERCEPCE OBTÍŽNOSTI ÚLOH V MATURITNÍM TESTU Z ANGLICKÉHO JAZYKA: ROLE (NE)FORMÁLNÍCH VZDĚLÁVACÍCH KONTEXTŮ

TEST-TAKER PERCEPTIONS OF ENGLISH AS A SECOND LANGUAGE SCHOOL-LEAVING TEST DIFFICULTY: THE ROLE OF (IN)FORMAL LEARNING CONTEXTS

Vít Šťastný, Eva Potužníková

Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání, Pedagogická fakulta, Univerzita Karlova, Praha

Abstrakt

Vnímaná obtížnost testových úloh ovlivňuje výkony žáků v didaktických testech nad rámec jejich znalostí a dovedností. Příspěvek využívá explanační sekvenci smíšený design (quan–qual) ke zkoumání faktorů souvisejících s vnímanou obtížností úloh v maturitním testu z angličtiny s cílem lépe porozumět možným příčinám neúspěšnosti. Výsledky z kvantitativní fáze ukazují, že vnímaná obtížnost silně koreluje s dosaženým výsledkem v testu a je predikována hlavně kontaktem s angličtinou mimo školu. Z analýzy kvalitativních dat vyplývá, že samotné množství času stráveného s angličtinou nestačí k vysvětlení rozdílů ve vnímání obtížnosti, zásadní roli hraje aktivní interakce s jazykem. Studie volá po větším začlenění zkušeností žáků do jazykového vzdělávání a validizace testů.

Klíčová slova: *didaktický test, angličtina jako druhý jazyk, vnímaná obtížnost*

Abstract

Item difficulty perceptions affect student performance in educational tests over and above their knowledge and skills. The paper uses an explanatory sequential mixed-methods design (quan–qual) to examine factors related to perceived difficulty of test items in the English school-leaving exam to better understand possible causes of student failure. The results from the quantitative phase show that perceived difficulty strongly correlates with test performance and is predicted mainly by out-of-school exposure to English. Qualitative data analysis suggests that not the exposure as such, but active engagement with language shapes students' perceptions of difficulty. The study calls for integrating the learners' experience into school-based language learning and test validation.

Keywords: *educational test, English as a second language, perceived difficulty*

1 ÚVOD

Didaktické testy nejsou jen psychometrickými nástroji k měření znalostí a dovedností, ale také sociálními událostmi zasazenými do konkrétních vzdělávacích a institucionálních kontextů (Cheng & DeLuca, 2011). Důležitou roli v životě žáků i škol zaujímají tzv. high-stakes testy, které mají významný dopad na další vzdělávací dráhu testovaných. Tento příspěvek zkoumá high-stakes testy z perspektivy testovaných žáků, která je navzdory popularitě přístupu orientovaného na žáka v pedagogické praxi (Cornelius-White & Harbaugh, 2009) v oblasti testování dosud opomíjena (Jin, 2023).

2 TEORIE

Výkony žáků v didaktických testech souvisí nejen s jejich znalostmi a dovednostmi, ale také s tím, jak vnímají obtížnost úloh. Výzkumy ukazují, že vnímaná obtížnost ovlivňuje používání strategií řešení, například úlohy vnímané jako příliš obtížné mají žáci tendenci vynechávat nebo řešit tipováním, zatímco úlohy považované za zvládnutelné je stimulují k zapojení vyšších kognitivních a metakognitivních procesů (Atai & Hashemi, 2008). Vnímaná obtížnost představuje rozhraní mezi kognitivními nároky testových úloh a individuálními charakteristikami testovaných, například obeznameností s formátem testování, testovou úzkostí či předchozími příležitostmi k učení (Gardiner & Howlett, 2016), které v případě testů z angličtiny jako druhého jazyka mohou vznikat ve škole i mimo ni (Azzolini et al., 2022; Oruç Ertürk & Mumford, 2017).

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Tato studie využívá explanační sekvenční smíšený výzkumný design (Creswell, 2012), kombinující sběr kvantitativních dat prostřednictvím cvičného testu z angličtiny (15 úloh vybraných ze starších maturitních testů), škál na posuzování obtížnosti řešených úloh a žákovského dotazníku s následným sběrem kvalitativních dat pomocí polostrukturovaných rozhovorů s vybranými účastníky

kvantitativního sběru. Cílem kvalitativní fáze bylo získat vhled do vnímání obtížnosti testových úloh a vysvětlit zjištění z kvantitativní fáze. Výzkumný soubor tvořilo 50 žáků 4. ročníku ze čtyř středních škol různého typu. Na základě odpovědí získaných v první fázi bylo pro polostrukturované rozhovory cíleně vybráno 16 žáků s různými zkušenostmi s učením se angličtiny. Sběr dat probíhal v dubnu 2025. Kvantitativní data zpracováváme s využitím deskriptivní a regresní analýzy, kvalitativní data analyzujeme tematicky.

4 VÝSLEDKY / OČEKÁVANÉ VÝSLEDKY

Žáci vnímali testové úlohy jako spíše snadné s průměrem 2,19 ($SD = 0,99$) na škále 1 (*velmi snadná*) až 5 (*velmi obtížná*). Přesto někteří hodnotili řešené úlohy jako velmi obtížné, zejména v oblastech čtení a jazykových kompetencí. Vnímaná obtížnost silně koreluje ($r = -0,57$) s objektivním výsledkem ve cvičném testu a je predikována zejména intenzitou používání angličtiny mimo školu ($\beta = -0,38$). Data z rozhovorů naznačují, že hlavními důvody, proč žáci vnímají testové úlohy jako snadné, jsou lepší porozumění mluvené angličtině, rozvinutější slovní zásoba a intuitivní cit pro gramatickou správnost, což vztahují ke sledování mediálního obsahu v angličtině. Samotný čas strávený s angličtinou však k vysvětlení rozdílů ve vnímání obtížnosti nestačí, zásadní roli hraje aktivní interakce s jazykem, jako je opakované sledování filmů bez titulků nebo vyhledávání neznámých slov. Procvičování testovaných dovedností ve škole snižuje vnímanou obtížnost úloh nepřímo přes snižování nejistoty a úzkosti.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Na rozdíl od průběžných školních testů určených k hodnocení žákovských pokroků v učení mají high-stakes testy, jako např. maturitní test, významné důsledky pro život žáků, a proto je důležité lépe porozumět možným příčinám neúspěšnosti. Tento příspěvek je součástí rozvíjející se linie výzkumu, která zkoumá didaktické testy z perspektivy žáků (Jin, 2023). Výsledky jsou v souladu se zjištěními ze zahraničních výzkumů o významu žákovských percepce obtížnosti testových úloh, které se mohou míjet se záměry tvůrců testů (Oruç Ertürk & Mumford, 2017), a poukazují na roli mimoškolních faktorů, zejména médií, pro rozvoj jazykových kompetencí (Azzolini et al., 2022). Studie otvírá

cesty k dalšímu zkoumání procesů, které vysvětlí působení formálních a neformálních vzdělávacích kontextů při utváření vnímané obtížnosti, a volá po začlenění zkušenosti žáků do jazykového vzdělávání a validizace testů.

PODĚKOVÁNÍ

Tato práce vznikla v rámci projektu GA ČR „Komplexní analýza dat ze vzdělávacích měření pro porozumění kognitivním nárokům testových úloh“ (číslo projektu 25-16951S).

6 LITERATURA

- Atai, M. R., & Hashemi, S. M. R. (2008). Task-based Strategy Assessment: The Effect of Task Difficulty on Listening Strategy Use of Advanced EFL Learners. *The Journal of Asia TEFL*, 5(3), 199–223.
- Azzolini, D., Campregher, S., & Madiac, J. E. (2022). Formal instruction vs informal exposure. What matters more for teenagers' acquisition of English as a second language? *Research Papers in Education*, 37(2), 153–181.
- Cheng, L., & DeLuca, C. (2011). Voices from test-takers: Further evidence for language assessment validation and use. *Educational Assessment*, 16(2), 104–122.
- Cornelius-White, J. H. D., & Harbaugh, A. P. (2009). *Learner-centered instruction: Building relationships for student success*. Sage.
- Creswell, J. W. (2012). *Educational research: Planning, conducting, and evaluating quantitative and qualitative research*. Pearson.
- Gardiner, J., & Howlett, S. (2016). Student perceptions of four university gateway tests. *University of Sydney Papers in TESOL*, 11, 67–96.
- Jin, Y. (2023). Test-taker insights for language assessment policies and practices. *Language Testing*, 40(1), 193–203.
- Oruç Ertürk, N., & Mumford, S. E. (2017). Understanding test-takers' perceptions of difficulty in EAP vocabulary tests: The role of experiential factors. *Language Testing*, 34(3), 413–433.